

- 8 Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Методики оцінки майна” від 10.12.2003р. № 1891.
- 9 Правила оцінки фізичного зносу житлових будівель, затв. Наказом Держкомітету України по ЖКГ від 02.07.1993р. № 52.

Статья посвящена исследованию особенностей денежной оценки жилищного фонда в условиях рынка. Определено место и роль денежной оценки в совершенствовании информационных систем предприятий-балансодержателей. Установлены основные принципы денежной оценки жилья, конкретизированы методы оценки жилищного фонда с целью определения его справедливой стоимости.

The article is dedicated to research of features of a monetary estimation of an available housing in conditions of the market. The place and a role of a monetary estimation in perfection of information systems of the enterprises are determined. Main principles of a monetary estimation of habitation are established, methods of an estimation of an available housing are concretized in accordance to the purpose of definition of its fair cost.

УДК 657.471.1

О.О. Головченко, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми автоматизації бухгалтерського обліку витрат у житлово-комунальному господарстві

Стаття присвячена дослідженню та конкретизації окремих проблемних питань автоматизованого обліку витрат у житлово-комунальному господарстві. Визначені основні вимоги до автоматизованих систем обліку витрат у галузі. Розглянуті основні принципи автоматизованого документування витрат та їх кодування в умовах управління за відхиленнями.

автоматизована система обліку, автоматизоване документування витрат, кодування витрат, житлово-комунальне господарство

Забезпечення ефективного управління господарською діяльністю будь-якого підприємства на сьогодні неможливе без автоматизації окремих ключових функцій управління – бухгалтерського обліку, планування, аналізу та контролю. Управління господарською діяльністю підприємств житлово-комунального господарства (ЖКГ), у даному аспекті, не є виключенням та потребує істотного поглиблення наукових знань щодо основних проблем автоматизації окремих функцій управління та шляхів їх розв’язання.

При цьому, абсолютно неважливо яка модель обліку реалізована на кожному конкретному підприємстві ЖКГ – нормативний облік, облік фактичних витрат або облік тарифних витрат [12] – автоматизація інформаційних процесів надає суттєву перевагу порівняно з ручною формою обліку, особливо у частині скорочення тривалості облікових робіт (зменшення праці бухгалтерів, економістів та інших працівників економічних підрозділів).

Розгляд наукових праць попередників підтверджує єдність думок сучасних науковців щодо необхідності всебічного використання засобів обчислювальної техніки у процесі управління підприємством [1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 15, 16]. Крім цього, автори фундаментально дослідили окремі питання автоматизації окремих функцій управління [2, 3, 10, 11, 13, 14]. Зазначені роботи заклали необхідну основу для удосконалення інформаційних систем через їх автоматизацію, проте, на нашу думку, потребують більшої організаційно-методологічної конкретизації, особливо у галузевому контексті.

Аналогічної думки доходять і професори Завгородній В.П. та Сопко В.В., які зазначають: “Неодмінною умовою вдосконалення управління є докорінна реконструкція його технічної та інформаційної бази на основі автоматизованої системи обліку, контролю і аналізу... Відповідно до цього має змінитися роль бухгалтерського обліку, а отже, методологічні та методичні його аспекти потребуватимуть коригування” [17, с.11].

Вважаємо, що за сучасних умов до автоматизованої системи обліку (АСО) у житлово-комунальному господарстві повинні ставитися наступні вимоги:

- відповідність до обраної методики обліку витрат;
- автоматизація нормативного господарства інтегрованого до АСО;
- повне охоплення процесу виробничого споживання автоматизованою системою норм та нормативів;
- автоматизоване визначення нормативної та планової собівартості об’єктів обліку та калькулювання (у тому числі обчислення тарифної собівартості);
- автоматизація системи первинного документування виробничих витрат та відхилень від норм їх споживання (автоматизоване кодування відхилень за місцями виникнення, причинами, винуватцями і т.д.);
- автоматична ідентифікація витрат як тарифних та нетарифних на стадії первинного документування;
- автоматизоване віднесення витрат діяльності на рахунки фінансового та управлінського обліку;
- автоматизоване формування реєстрів аналітичного та синтетичного обліку фінансового та управлінського спрямування;
- інтеграція АСО з системою оперативного управління підприємством та системою публічної звітності (управлінської та фінансової).

Всі наведені вимоги є взаємозалежними та взаємопов’язаними. Більша чи менша відповідність автоматизованої системи цим вимогам визначає більшу чи меншу ефективність обліку із застосуванням засобів сучасної обчислювальної техніки у житлово-комунальному господарстві. Отже, розглянемо найбільш проблемні аспекти автоматизації обліку витрат у досліджуваній галузі.

Першим важливим блоком завдань АСО на підприємствах галузі є автоматизація нормативного господарства, його інтегрування в систему обліку витрат діяльності.

Нами проведено дослідження ефективності функціонування нормативного господарства на ряді підприємств ЖКГ Кіровоградської області, його інтеграція з системою бухгалтерського обліку (досліджено 25 підприємств водо- та теплопостачання, 10 житлово-експлуатаційних організацій). Дослідження показали, що у галузі ЖКГ на даний час затверджені та застосовуються норми та нормативи на переважну більшість виробничих витрат. Інше питання – це ефективність функціонування нормативного господарства, якість використання нормативно-довідникової інформації при інформаційному забезпеченні управління.

Жодне з досліджених підприємств не має чітко організованої системи норм та нормативів. Наприклад, обласним комунальним підприємством “Дніпро-Кіровоград” нерідко порушується норма споживання хлору та коагулянтів при первісній очистці води. Зазначені допоміжні матеріали використовуються без належного нормування. Наслідки такого споживання – вся вода після первісного очищення скидається з ємнісних споруд та рахується технологічним споживанням (втратою). Як наслідок, безпідставно підвищується тарифна собівартість, а відповідно і відпускна вартість житлово-комунальних послуг.

Вихід з даної ситуації вбачається нами у застосуванні автоматизованої системи норм та нормативів на всі види виробничих ресурсів, зокрема номенклатур-цінників на

прямі витрати, нормативних кошторисів на непрямі витрати. Окремим реквізитом автоматизованої системи норм та нормативів (АСН) пропонується виділити віднесення споживання певного виробничого ресурсу до складу тарифної собівартості житлово-комунальної послуги.

Як наслідок, вже на стадії автоматизації нормативного господарства одержуємо номенклатуру норм та нормативів витрат, які формують тариф на житлово-комунальну послугу.

Даний підхід ефективно інтегрується з автоматизованим розрахунком нормативної тарифної собівартості (нормативних витрат), що мають суттєве значення при декларуванні (перезатвердженні) монопольних цін підприємств ЖКГ.

Включення до системи обліку масиву нормативно-довідникової інформації, вирішує питання щодо визначення нормативної тарифної собівартості на підставі економічно-обґрунтованих норм. У даний час підприємства галузі виходять при розрахунку нормативної (планової) тарифної собівартості з фактичних даних попередніх звітних періодів. При цьому не враховуються важливі, на нашу думку, внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на розмір тарифної собівартості.

Завданням АСО на цьому етапі є формування нормативної тарифної собівартості з різним ступенем деталізації, що визначається потребами конкретних користувачів облікових даних. Наприклад, обчислення нормативної тарифної собівартості при декларуванні (перезатвердженні) монопольної ціни передбачає деталізацію виключно в розрізі статей калькулювання. Для внутрішніх потреб – дана інформація повинна бути деталізована за місцями (центрами) витрат, центрами відповідальності тощо.

Важливу роль в побудові автоматизованої системи обліку також відіграє автоматизація обліку фактичних витрат. Забезпечення принципу єдності автоматизованої системи обліку вимагає побудови такої концепції автоматизованого обліку фактичних витрат, яка б у найбільшій мірі відповідала потребам управління за відхиленнями.

Визначальним у розробці автоматизованої системи обліку фактичних витрат у ЖКГ є формулювання основних принципів документування витрат із застосуванням засобів сучасної обчислювальної техніки. До таких принципів нами віднесені:

1. Максимальне охоплення автоматизованим документуванням витрат діяльності.

Сутність даного принципу полягає в забезпеченні найбільш повної (в умовах кожного конкретного підприємства ЖКГ) автоматизованої реєстрації фактів виробничого споживання ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових тощо), що в кінцевому випадку має на меті скорочення кількості та розмірів недокументованих його відхилень від встановлених норм та нормативів.

2. Кодування витрат на стадії первинного автоматизованого документування, у тому числі і відхилень від норм споживання за причинами, винуватцями, місцями виникнення тощо.

Проф. Палій В.Ф. у своїй роботі правильно відзначає: «При цьому (авт. – при автоматизації первинного документування) необхідно створювати всеохоплюючу систему кодування...». Кодування не повинно віднімати додатковий час у працівників обліку. У кожній класифікаційній групі слід виділяти ключовий реквізит, через який в пам'яті ЕОМ відшукуються всі інші реквізити окремої групи даних» [18, с.204].

На підприємствах ЖКГ нами пропонується наступне кодування фактичних витрат у системі автоматизованого первинного документування (рис. 1).

Рисунок 1 – Схема кодування витрат на виробництво на підприємствах ЖКГ в умовах АСО

Кодування витрат у первинних документах, повинно проводитись відповідно до обраних об'єктів обліку витрат та калькулювання собівартості. Наступні рівні кодування повинні враховувати детальніші рівні групування витрат, що є необхідними з точки зору інформаційного забезпечення ефективного управління.

Наведена схема дозволяє автоматизовано:

- проводити ідентифікацію фактичних витрат в розрізі етапів (стадій) технологічного процесу;
- класифікувати витрати за економічними елементами;
- визначати належність витрат до складу окремих статей тарифної або неповної (виробничої) собівартості;
- одержувати інформацію про розмір тарифних та неповних витрат з використанням єдиних масивів облікових даних;
- групувати інформацію про тарифні витрати з різним ступенем деталізації.

Наведена на рис. 1 схема не є граничною. В межах конкретного підприємства ЖКГ дане кодування може бути розширене. Його розгалуженість визначається виключно потребою керівництва в певній інформації. Застосування засобів сучасної обчислювальної техніки робить можливим суттєве розширення кодування без впливу на якість та оперативність облікових даних.

3. Автоматизована система взаємозв'язку первинного документування з нормативно-довідниковою базою даних.

Застосування даного підходу полягає в тому, що для кожного первинного документа автоматизовано визначається відповідний довідник норм та нормативів, а також довідник причин та винуватців можливих відхилень споживання. Наприклад, на підприємстві водопостачання, для лімітно-забірної картки на відпуск хлору автоматично визначається номенклатура-цінник на допоміжні матеріали, довідник центрів відповідальності (майстер хлораторних станцій, хлораторник) та причин відхилень (невідповідність допоміжного матеріалу, несправність обладнання, зміна технології і т.п.).

4. Автоматизована система взаємозв'язку первинного документування з обліково-аналітичною базою даних.

Запровадження останнього принципу дозволяє скоротити часові проміжки між документуванням витрат та їх опрацюванням у системі бухгалтерського обліку. Принцип такого автоматизованого взаємозв'язку зображено на схемі (рис. 2).

Специфічною особливістю запропонованої системи є те, що для кожної документованої витрати на виробництво автоматично ідентифікується відповідна норма споживання, нормативна вартість, довідник центрів відповідальності, можливих причин відхилень у споживанні, визначається належність до складу неповної або тарифної собівартості. Ця інформація разом з даними про розмір фактичного споживання, місця (центри) витрат надходить до обліково-аналітичної бази даних, де підлягає подальшому опрацюванню. Працівники бухгалтерії, таким чином, позбавлені необхідності розшукувати норми витрат на певний вид виробничого ресурсу, визначати його належність до тарифної собівартості.

5. Застосування до автоматизованої системи документування витрат на виробництво загальних принципів документування.

У результаті проведеного аналізу стану автоматизованого обліку на підприємствах ЖКГ Кіровоградської області нами визначено, що застосування системи автоматизованого первинного документування досить часто приводить до зниження загальних вимог до складання первинних документів.

Враховуючи те, що система первинного документування визначає юридичну доказовість здійснених витрат на виробництво, доходимо до висновку: автоматизована система первинного документування повинна відповідати, крім специфічних, загальним вимогам до первинного документообігу (повнота, своєчасність, достовірність, хронологічність тощо).

Рисунок 2 – Схема автоматизованого взаємозв'язку первинного документування з обліково-аналітичною та нормативно-довідковою базами даних

Дані, що надходять до обліково-аналітичного блоку, опрацьовуються системно. Засобом системного нагромадження інформації про витрати є бухгалтерські рахунки. Ми виходимо з того, що обліково-аналітичним блоком одержані всі нормативно-довідкові дані з блоку нормативного господарства, дані про фактичне споживання з системи первинного документування та ці дані відповідним чином кодовані. Таким чином, засобам сучасної обчислювальної техніки на стадії віднесення витрат на

рахунки фінансового та управлінського обліку ставиться основне завдання – застосувати до одержаної інформації ряд процедур, направлених на їх ідентифікацію відповідно до завдань фінансового та управлінського обліку.

Процедурами ідентифікації витрат на виробництво на підприємствах ЖКГ нами пропонується на окремих рахунках обліку окремо формувати інформацію про:

- витрати, що утворюють тарифну собівартість житлово-комунальної послуги;
- економічні елементи витрат (тарифних та нетарифних);
- статті виробничої (неповної) собівартості;
- статті тарифної собівартості;
- витрати в межах норм, зміни норм та відхилення від встановлених норм споживання (в частині тарифних витрат).

Алгоритм автоматизованого віднесення інформації про витрати укрупнено виглядає наступним чином:

1. На підставі первинного кодування витрати автоматично розподіляються на тарифні і нетарифні.

2. Виробничі витрати ідентифікуються як прямі та непрямі (для тарифних та нетарифних витрат).

3. Для прямих та непрямих витрат визначається споживання в межах норм, відхилення від встановлених норм та нормативів, обліковуються причини такого відхилення (відхилення споживання, відхилення цін).

4. Інформація про споживання в межах норм та відхилення від норм, групується на транзитних рахунках управлінського обліку тарифної собівартості.

Останнім елементом організації автоматизованої системи обліку витрат на підприємствах ЖКГ є вирішення завдання формування реєстрів аналітичного та синтетичного обліку, управлінської та фінансової звітності підприємства.

Вважаємо, що алгоритмічні та діалогові можливості сучасних прикладних програмних комплексів (1С Підприємство, Парус, X-Doog та ін.) повністю придатні для формування необхідних узагальнюючих реєстрів та звітності. Проте їх структура та інформаційне наповнення, на нашу думку, повинні бути трансформовані з урахуванням проблемних питань, вирішених у даній публікації.

Викладені позиції є основними для запровадження автоматизованої системи обліку та обробки інформації в житлово-комунальному господарстві, проте на кожному конкретному підприємстві ступінь автоматизації обліково-аналітичної роботи залежатиме:

по-перше, від конкретних завдань, що стоять перед системою управління витратами, інформаційним забезпеченням якого є облік (зокрема автоматизований);

по-друге, від технічної оснащеності економічних служб підприємств ЖКГ засобами сучасної обчислювальної техніки;

по-третє, рівнем кваліфікації працівників обліково-аналітичного сектору щодо роботи з автоматизованими системами обліку та обробки інформації.

Список літератури

- 1 Авен О.И. Автоматизация процессов управления. – М.: Знание, 1983. – 64 с.
- 2 Автоматизация учета на базе персональных ЭВМ /Л.М. Полковский, С.А. Зайдман, М.Е. Беркович. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 192 с.
- 3 Автоматизация учетно-вычислительных работ. Сб. статей / Редкол.: И.В. Бабынин/ вып. 2, 1986. – 123 с.
- 4 Автоматизированная система управления предприятием: Учебник / Колобов А.А., Одинцова Л.А., Смирнов С.В. – М.: Высшая школа, 1980. – 192 с.

- 5 Автоматизированные системы обработки экономической информации: Учебник. / В.С. Рожнов, О.М. Островский, В.Б. Либерман, Г.Н. Козлова; Под ред. проф. В.С. Рожнова. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 272 с.
- 6 Автоматизированные системы управления в народном хозяйстве: Учебник. / Буяновский Л.А., Панасенко С.А., Синяк В.С. – М.: Экономика, 1987. – 285 с.
- 7 Автоматизированные системы управления предприятиями и объединениями: (Разработка, внедрение, развитие) / Под. ред. Соломатина Н.А. – М.: Экономика, 1985. – 247 с.
- 8 Амитан М.А. Автоматизированные системы управления в народном хозяйстве: Учебник. – К.: Вища школа, 1982. – 206 с.
- 9 Барановский Н.Т., Васькин Ф.И. Автоматизированная обработка экономической информации. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 303 с.
- 10 Васькин Ф.И., Пучинская К.К. Таблично-автоматизированные формы бухгалтерского учета. – М.: Агропромиздат, 1990. – 127 с.
- 11 Гарифуллин К.М. Учет и калькулирование в автоматизированной подсистеме управления себестоимостью продукции. – Казань: Изд. Казан. университета, 1986. – 237 с.
- 12 Головченко О.О. Питання методології обліку витрат на виробництво на підприємствах житлово-комунального господарства // Вісник НТУ «ХПІ». Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2003. – С. 26-28
- 13 Завгородній В.П. Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу і аудиту. – К.: А.С.К., 1998. – 768 с.
- 14 Илюкович А.А. Автоматизация бухгалтерского учета. – Минск: Беларусь, 1989. – 140 с.
- 15 Либерман В.Б. Автоматизированная система обработки экономической информации на предприятиях. – М.: Экономика, 1981. – 184 с.
- 16 Системы автоматизированной обработки экономической информации: Сб. науч. тр. /Под ред. Немчинова В.К. – М.: МЭСИ, 1992. – 110 с.
- 17 Сопко В., Завгородній В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник. – К.: КНЕУ, 2000. – 260 с.
- 18 Палий В.Ф. Основы калькулирования. – М.: Финансы и статистика, 1987. – 288 с.

Статья посвящена исследованию и конкретизации отдельных проблемных вопросов автоматизированного учета затрат в жилищно-коммунальном хозяйстве. Определены основные требования к автоматизированным системам учета в отрасли. Рассмотрены основные принципы автоматизированного документирования затрат и их кодировки в условиях управления по отклонениям.

The article is dedicated to research of actual problems of the automated accounting of expenses in housing and communal services. The basic requirements to the automated systems of the accounting in branch are determined. Main principles of the automated documenting of expenses and their codings in conditions of management by exception are considered.